

Sumari · Editorial · Per què els músics de formació clàssica no volen tocar jazz? anàlisis i propostes per a la reflexió · L'Educació artística no formal en edats primerenques a Guatemala · El Cabaret —“servit per cambres”- del carrer de Sant Josep · Conversa amb Luis Bolumar · Classe Col·lectiva · Alumnat: Ana Cecilia Micó Arnau · Guia d'audició: Fuga sobre el nom de Bach · Diccionari · Webs d'interès · 20 Respostes: Rubén Simeó Gijón · Organització d'un centre educatiu d'ensenyaments artístics · Notícies i Informació.

Web: artres.cmeviciana.es

President del CME

Enrique Safont Melchor, Regidor de Cultura i Esports

Directora

Anna Mercé Vèrnia i Carrasco
annavernia@cmeviciana.es

Consell de Redacció

Isabel Agut Font, Universitat Jaume I
Fco. Javier Bodí Martínez, Conservatori Professional Dansa d'Alacant
Anna Piquer García, CME Rafel Martí de Viciàna
José Luis Liarte Vázquez, Assessoria de Música CEFIRE Castelló

Han col·laborat en aquest número

F. Xavier Cantos Aldaz
Norberto Mesado Oliver
Ana Cecilia Micó Arnau
José María Peñalver Vilar
Rubén Simeó Gijón

Disseny logo

Beatriz Redón Larios

Edita

CME Rafel Martí de Viciàna
Gener 2011, no. 15

Disseny i maquetació

Estudio gráfico JhonnyT
www.jhonnyt.com

Normalització lingüística

Correcció:
Servei de Normalització Lingüística
Ajuntament de Burriana
snl@burriana.es

Administració

José Luis Azpitarte Sánchez
info@cmeviciana.es

Fotocomposició i impressió

Gráficas Ventura

Dipòsit legal CS-154-2006

ISSN 1886-7294

2 Sumari

3 Editorial

4 Educació i pedagogia

Per què els músics de formació clàssica no volen tocar jazz?
anàlisis i propostes per a la reflexió

8 Educació i pedagogia

L'Educació artística no formal en edats primerenques a Guatemala

11 Història en 3D

El Cabaret –"servit per cambres"– del carrer de Sant Josep

15 Entrevista

Conversa amb Luis Bolumar

19 Repertori Propi

Classe Col·lectiva

21 Alumnat

Ana Cecilia Micó Arnau

22 Guia d'audició

Fuga sobre el nom de Bach

24 Diccionari

Descobreix quin personatge s'amaga ordenant les lletres remarcades

25 Webs d'interés

Descobreix les webs més interessants

26 20 Respostes

Rubén Simeó Gijón

27 Gestió cultural

Organització d'un centre educatiu d'ensenyaments artístics

31 Informació d'interés

Curs 2010/2011

Tots els articles d'aquesta revista són inèdits, excepte quan consta el contrari, i les opinions expressades corresponen als seus signataris. ARTRES no s'identifica necessàriament amb les opinions manifestades a la Revista

L'EDUCACIÓ ARTÍSTICA NO FORMAL EN EDATS PRIMERENQUES A GUATEMALA

Temps de lectura aprox: 12min

Aquest article forma part de les conclusions de l'estudi de la situació dels ensenyaments artístics en edats primerenques (de zero a set anys) en l'educació no formal a Guatemala, becat en el Programa de Formació Permanent 2010 de la Fundació Carolina; institució per a la promoció de les relacions culturals i la cooperació en matèria educativa i científica entre Espanya i els països de la Comunitat Iberoamericana de Nacions.

Fa més de seixanta anys, les nacions de la terra van afirmar a la Declaració Universal de Drets Humans que tota persona té dret a l'educació. No obstant això, malgrat els importants esforços realitzats pels països de tot el món per assegurar aquest dret per a tots, persisteixen desigualtats. L'article 5 de la Declaració Mundial sobre l'Educació per Tots de Jomtiem (Tailàndia, 1990), posa en relleu que l'aprenentatge comença en néixer. Això requereix atenció i desenvolupament de la primera infància i aquesta pot proporcionar-se implicant a les famílies, a les comunitats o a programes institucionals, segons corresponga.

En paraules d'Elvir i Asencio (UNESCO, 2006), el context Centreamèrica es caracteritza avui dia per un fort retard social heretat de gairebé trenta anys de conflictes armats; la pobresa de la majoria de la població; la inequitat social amb base a factors econòmics, ètnics, geogràfics i de gènere; la insuficient inversió social dels governs; la desintegració familiar producte de la migració; i, l'efecte de desastres naturals que han deteriorat les economies nacionals. En aquest panorama els més afectats

són les xiquetes i els xiquets menuts, particularment en el sector indígena i rural, per ser els més vulnerables de tota la població, i perquè els recursos i mecanismes per a la seva atenció i educació són limitats respecte a les seves necessitats.

En tots els països llatinoamericans es reconeix la importància de l'educació inicial, la seva transcendència, caràcter preventiu, influència en el desenvolupament

humà i es comença a considerar com un dret fonamental. Però la veritat és que malgrat els beneficis que comporta per als xiquets, i per tant a la societat, l'escassetat de recursos i la prioritat atorgada en la major part d'aquests països a l'educació primària, la inicial o preprimària té severes restriccions en la despesa pública, agreujades per la crisi econòmica mundial, i tan sols salvades en part per la inversió privada, generen diferències en l'accés a l'educació. Si tenim en compte l'educació artística en edats primerenques en la seva modalitat no formal la inequitat és encara major, accentuant així la bretxa de desenvolupament, entre els qui tenen accés a aquest tipus d'educació, exceptuant casos molt concrets.

A Iberoamèrica s'ha avançat en la definició de criteris bàsics de qualitat de l'educació inicial i del currículum dels plans d'estudi per a xiquets de 0 a 6 anys, però les deficiències en la seva aplicació pràctica són notables. Per millorar la qualitat en l'atenció a la infantesa, falten una base conceptual comuna i la sistematització dels serveis que ofereixen les diferents institucions de l'Estat i de la societat civil.

Segons les investigacions de Fraser Mustard¹, el desenvolupament del cervell és més ràpid durant els dos primers anys de vida, per la qual cosa la participació en programes de qualitat i integrals durant les primeres edats, en els quals també es troba l'educació artística, pot augmentar el rendiment escolar, reduir la deserció i els nivells de violència entre uns altres. L'ensenyament en aquest nivell inicial ha de ser de qualitat per fer efec-

¹ Catedràtic de l'Institut Canadenc per a la Investigació Avançada

tiva la inclusió de les poblacions d'aquelles àrees més inaccessibles, pobres i marginades, tal com estableixen les lleis educatives nacionals, i si bé és cert que el Banc Mundial va reorientar favorablement la inversió dels seus préstecs a projectes de salut i educació inicial, com estratègia crucial per la mitigació de la pobresa, la realitat és ben diferent. Són els programes no formals els qui brinden atenció als xiquets i xiquetes de àrees rurals i en situació de risc social, mitjançant un enfocament integral, avalats per organitzacions governamentals i no governamentals per fi d'ampliar la cobertura, i vinculen a la família i la comunitat en el procés educatiu, enfortint així el teixit familiar i social.

Respecte als professionals que atenen la infantesa de 4 a 6 anys, però especialment a la de 0 a 3 anys, no posseeixen una formació per fer-ho, encara quan aquesta és l'etapa més important del desenvolupament cerebral dels xiquets, quan s'haguera d'estimular i atendre de manera especial el seu desenvolupament integral; generalment són mares o dones de les comunitats amb escolaritat primària, que reben una formació elemental per fer-se càrrec de l'atenció d'aquests xiquets i xiquetes. Elevar els seus nivells de qualificació és fonamental i urgent, en tant que tenen a les seves mans l'atenció de la infantesa en els seus primers anys.

Guatemala compta amb un currículum o pla d'estudis per al nivell inicial, però una limitació molt forta per a la implementació, monitoreig i avaluació dels currículums és l'escassetat de recursos humans, materials i financers,

qüestió que afecta seriosament la qualitat. Molts programes d'educació inicial, especialment els no formals, no compten amb pressupost assignat per part dels governs, generalment són recolzats per organismes internacionals de cooperació, de manera que la seva sostenibilitat no pot garantir-se. I d'altra banda no ha estat possible la seva socialització a totes les instàncies que atenen la infantesa en programes no formals.

La socialització del currículum requereix proveir a les educadores d'orientacions tècniques i una assessoria que garantisca l'adequada aplicació del currículum. A més,

existeix una falta de materials pedagògics que faciliten pautes i recursos per al seu treball. L'educació inicial i en ella l'artística, no és valorada per les autoritats, docents i famílies, raó per la qual la infància continua sent atesa de manera precària i no existeixen polítiques que garantiscen el seu ple desenvolupament integral.

En tots els països llatinoamericans es reconeix la importància de l'educació inicial, la seva transcendència, caràcter preventiu, influència en el desenvolupament humà i es comença a considerar com un dret fonamental.

Ja hem vist que les aportacions de l'educació artística tant a nivell personal com social són reconegudes, però no es reconeix el seu valor acadèmic en els diferents nivells educatius, i més concretament, en edats primerenques, limitant-se en la majoria de les ocasions a l'educació formal. En cap de les experiències analitzades d'educació no formal es treballa l'àrea artística de 0 a 3 anys, o es realitza de manera puntual, amb poca preparació pedagògica en la seva aplicació i aïllada de la resta de disciplines artístiques. És a partir dels 4 anys quan es detecten algunes manifestacions educatives significatives en el marc no formal, però en una disciplina, nor-

L'EDUCACIÓ ARTÍSTICA NO FORMAL EN EDATS PRIMERENQUES A GUATEMALA

malment musical, perdent la finalitat que és servir-se de totes elles per aconseguir objectius generals com el creixement en harmonia o crear un lloc de trobada on compartir experiències.

Fins ara l'educació artística ha tingut un espai marginal i accessori en l'educació, i especialment en la no formal i en edats primerenques, ignorant el paper protagonista que ha de tenir en el desenvolupament dels processos cognitius. Els ensenyaments artístics haurien de recórrer tots els cicles educatius des de l'educació inicial fins a la universitària, doncs les experiències artístiques que reben els xiquets i joves perduren al llarg de la seva vida i aquestes són font de vivències per a ells. L'educació artística està poc representada als programes educatius nacionals tant formals com no formals, amb una dedicació lectiva insuficient i una falta de preparació del professorat en aquesta matèria i etapa educativa.

La pràctica artística contribueix a l'autoestima física del xiquet i xiqueta en valorar les seves destreses; afectiva, doncs li permet actuar més segur de si mateix, ser més alegre, independent i acceptar desafiaments; social, enforteix el sentit de treball cooperatiu, el respecte de si mateixos i dels altres, la solidaritat i estar més oberts a la crítica i ètica, al ajudar a fer que es defineixen com a responsables i capaços de complir compromisos.

En definitiva, l'art es considera un instrument fonamental per al desenvolupament de la sensibilitat, per al coneixement dels altres, per a la formació ètica i estètica, però, sobretot, per al desenvolupament del pensament crític i creatiu.

Tot a través de l'estimulació i mai des de l'obligació, completa la formació integral i és el millor instrument per al desenvolupament de la creativitat. Per això l'educació artística en aquestes edats ajuda al fet que l'alumne descobreisca i desenvolupe totes les seves capacitats i així puga disposar de totes aquestes vivències en la mesura que cadascun les necessite en el present i en el futur, ja que les impressions artístiques que s'han rebut des de la infància perduren molt temps, fins i tot tota la vida, per això la importància de rebre aquest tipus de formació; a més constitueix una de les eines més importants per a la creació d'una ciutadania intercultural, i brinda la possibilitat de transformar a les persones i les societats

Referències Bibliogràfiques

- BATRES MORENO, E. M. (2010). *Notas sobre educación musical*. Guatemala: Avanti SA
- ELVIR, A. P. y ASENSIO, C. L. (2006). La atención y educación de la primera infancia en Centroamérica: desafíos y perspectivas. Documento de referencia para el Informe de Seguimiento de la EPT en el Mundo 2006
- FUJIMOTO-GÓMEZ, G. (2009). El futuro de la educación iberoamericana: ¿es la no escolarización una alternativa? En *Metas Educativas 2021* en PALACIOS, J. y CASTAÑEDA, E. (coord.) La primera infancia (0-6 años) y su futuro. Madrid: Organización de Estados Iberoamericanos
- FUJIMOTO-GÓMEZ, G. y EMING YOUNG, M. (2004). Desarrollo infantil temprano: lecciones de los programas no formales. *Acción Pedagógica*. vol. 13, nº 2
- GADNER, H. (1990). *Educación artística y desarrollo humano*. Barcelona: Paidós
- MARCHESI, A. (2010). Educación artística, cultura y ciudadanía. *Eufonía*, núm. 50, p. 7-11
- ORGANIZACIÓN DE ESTADOS IBEROAMERICANOS PARA LA EDUCACIÓN, LA CIENCIA Y LA CULTURA (2010). *Sistema de Información sobre Primera Infancia en Iberoamérica*. Madrid: Organización de Estados Iberoamericanos

F. Xavier Cantos Aldaz

Director CME Rafel Martí de Viciana

Llicenciat en Geografia i Història i Màster en Ciències de la Documentació per la Universitat de València i Potgrau en Gestió i Polítiques Culturals per la Universitat de Barcelona. Des de 1999 es director de l'organisme autònom local d'ensenyaments artístics CME RMV.

La pràctica educativa ha estat present al llarg de la seua carrera professional com a docent de Geografia i Història d'Educació Secundària i com a tutor de pràctiques de la Llicenciatura d'Humanitats i del Màster de Societats Musicals de la Universitat Jaume I, al temps que la investigació com ara l'estudi dels ensenyaments artístics en l'educació no formal en edats primerenques a Guatemala, becat per la Fundació Carolina i l'assistència a cursos, seminaris i jornades com a ponent.

A red-tinted photograph of a classroom. In the foreground, a student is writing on a large sheet of paper. In the background, other students are seated at desks, and a teacher is standing at the front of the room. The overall scene is educational and collaborative.

EDUCACIÓ
VOLUNTARIAT

ART